

УДК20.1502.7

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

*Юношев Семен,
здобувач вищої освіти
освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування»
Миколаївський національний аграрний університет*

Забезпечення екологічної безпеки є одним із головних завдань національної політики, важливим чинником успішного розвитку будь-якої країни. Така безпека являє собою стан захищеності життєво важливих інтересів кожної людини та суспільства від різного роду загроз. Її об'єктами є всі основні елементи екологічної системи забезпечення якості та рівня життя, які регулюються загальнодержавною екологічною політикою. Світовий досвід свідчить, що без активної регулюючої ролі держави не може бути ефективною, екологічно орієнтованою ринковою економікою та дієвим забезпеченням екологічної безпеки країни. У світі не має жодної країни з високорозвиненою економікою, де б держава стояла осторонь від регулювання головних еколого-економічних процесів.

Варто зазначити, що жодна з європейських країн не мала чіткої політики стосовно довкілля до кінця 60-х рр. минулого століття. Протести у Франції та Німеччині, спричинені здобувачами вищої освіти, в травні 1968 р., Конференція ООН про довкілля людини, яка відбулася в Стокгольмі в червні 1972 р., та опублікування в той же період доповіді Римського клубу про «межі зростання» привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного характеру й поставили під сумнів ієрархію цінностей, що склалася у суспільстві, орієнтованому на довгострокове зростання споживання.

На сьогодні у багатьох країнах світу щодо розв'язання проблем державного регулювання забезпечення екологічної безпеки нагромаджено значний досвід, а саме — створено ефективні організаційні структури і дієвий

механізм правового регулювання забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів. Відомі методи управління, які існують нині в Японії, США, багатьох Європейських країнах, є здобутком багаторічних пошуків, спроб і помилок.

У країнах Європейської співдружності екологічне управління поєднує збалансовані адміністративно-контрольні та фінансово-економічні важелі, які дають змогу ефективно регулювати питання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. У червні 1993 р. у рамках ЄС були прийняті основні принципи і положення екологічного обліку, які набули чинності в квітні 1995 р. Змінилися і пріоритети у боротьбі із забрудненням атмосфери. Так, головні програми спрямовано не на введення в дію очисного обладнання, а на створення екологічно чистих технологій. У цих країнах діють понад 200 чітких механізмів реалізації екологічного законодавства, застосовується близько 150 видів екологічних податків, структура і тарифні ставки яких затверджено національними парламентами [4, С. 395]. Зауважимо, що ці механізми мають свої специфічні риси, обумовлені особливостями власних екологічних проблем країни, а також сформованістю політичного, економічного, соціального середовищ та специфікою національного управління.

Європейський досвід регулювання екологічної безпеки регіону становить інтерес як в аспекті виявлення принципових розбіжностей чи істотних невідповідностей вітчизняної та європейських практик здійснення екологічної політики, так і щодо запозичення кращих моделей регулювання екологічної безпеки регіону, напрацьованих європейськими країнами [3].

До основних напрямів правового регулювання ЄС в галузі безпеки належать: екологічна стандартизація; оцінка впливу на навколишнє природне середовище; збирання й оброблення екологічної інформації; моніторинг навколишнього природного середовища; екологічна сертифікація; екологічний менеджмент і екологічний аудит; розвиток механізму фінансування; захист екологічних прав. Додаткові механізми захисту екологічних прав на рівні ЄС стимулює VI Програма дій Співтовариства в галузі навколишнього природного середовища, затверджена у 2002 році. До її пріоритетів належить і становлення законодавства ЄС про екологічну відповідальність. Екологічна політика є одним із найважливіших напрямів діяльності Європейського Союзу. У цій сфері існує розгалужена система екологічного законодавства, норми якої успішно реалізуються на практиці. На сучасному етапі ЄС удосконалює правову основу в галузі регулювання екологічної безпеки. Так, відновленню підлягають акти щодо моніторингу навколишнього природного середовища, екологічної сертифікації, проведення оцінки впливу на довкілля, механізму фінансування екологічних заходів. Одночасно вживаються спроби кодифікації численних норм у галузі екологічної стандартизації. Згідно з Амстердамським договором та іншими спільними угодами, принципами екологічної політики ЄС є:

1) принцип субсидіарності (спільна діяльність на тих напрямках, де країни не можуть впоратися самі або такий підхід буде ефективнішим, ніж на рівні держави);

2) принцип превентивних (запобіжних) дій, що передбачає спрямування діяльності на профілактику забруднення або унеможливлення іншого збитку навколишньому природному середовищу. Загроза збитків довкіллю повинна бути врахована заздалегідь, до прийняття рішення;

3) принцип обережності, суть якого полягає в тому, що нестача результатів наукових досліджень з конкретної проблеми не може бути підставою для скасування або відтермінування заходів ЄС з профілактики забруднення навколишнього природного середовища;

4) принцип відшкодування за збитки навколишньому природному середовищу, що зобов'язує у разі неможливості уникнути нанесення шкоди довкіллю, мінімізувати її рівень на початковому етапі виникнення або усунути в найкоротший термін;

5) принцип екологічної орієнтованості, коли будь-яка діяльність здійснюється з урахуванням потреб навколишнього природного середовища;

6) принцип «забруднювач платить» (істотно підсилено у 2004 р. Директивою 2004/35/ЄС про цивільну відповідальність за забруднення довкілля), що передбачає відшкодування збитків тими, хто їх заподіяв. Крім того, витрати на превентивні заходи, очищення та компенсацію за забруднення покладаються на його винуватців;

7) принцип інтеграції екологічної політики у розроблення і проведення всіх інших політик — з розвитком екологічної політики розширився перелік існуючих засобів охорони довкілля[1].

Однією з умов ефективного регулювання забезпечення екологічної безпеки є вмiле поєднання економічних методів із плановими, адміністративними та правовими, вдала побудова організаційного механізму регулювання екологічної безпеки, що має за мету встановлення партнерських відносин органів публічної влади з бізнесом, громадськістю та неурядовими організаціями; соціальний діалог; залучення громадськості та забезпечення врахування громадської думки; поширення екологічних знань тощо.

Отже, виявлення особливостей державного регулювання екологічної безпеки, формулювання пропозицій щодо його вдосконалення сприятиме поліпшенню діяльності органів управління, розробці комплексу заходів, спрямованих на забезпечення стійкого соціально-екологічного розвитку та покращення екологічної ситуації. У цьому контексті державне регулювання екологічної безпеки на рівні міста чи регіону, як засіб збереження рівноваги соціальних і природних структур, є важливою передумовою стратегії формування стабільності територій територіальних громад у системі національної безпеки України сьогодні і її виваженого спрямування у майбутнє.

Бібліографічний список:

1. Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/840>.

2. Гейт Н.А. Зарубежный опыт организации управления охраной окружающей среды URL: <http://www.fpa.su/biblioteka/izda-niya/problemu-teorii-gosudarstva-i-prava>.

3. Гулич О.І. Регулювання екологічної безпеки регіону: європейський досвід. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2014. Вип. 3. С. 145–152.

4. Хвесик М.А., Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський Економіко-правове регулювання природокористування. К.: Кондор, 2004. 524 с.

*Науковий керівник:
д-р економічних наук, доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Лункіна Т.І.*